

MUSTAFA KUTLU HİKAYELERİNDE KENTLİ İNSAN OLMAK

Mustafa Kutlu Hikayelerinde Kentli İnsan Olmak

Dergâh Yayınları, İstanbul 2019, 344 Sayfa, ISBN: 978-975-995-933-3

Ayşe Işık Koçak

Adem Menekşeoğlu

Orcid: 0000-0001-8099-2115, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji.

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 13 Ekim 2020

Kabul tarihi: 16 Kasım 2020

Article history:

Received 13 October 2020

Accepted 16 November 2020

Geçmişten beri edebi eserler birçok bilim dalı tarafından malzeme konusu edilegelmiştir. Belki de bu bilim dalları arasında üzerinde en çok durulmayı hak eden Sosyolojidir. Çünkü roman, hikâye, deneme ya da şiir olsun herhangi bir edebi metinde toplumsal olanı görebilmek, toplumun yansımaları, izdüşümünü fark edebilmek oldukça kolaydır. Bu yüzden Edebiyat ile Sosyoloji birbiri ile yakından ilişkili, birbirini etkileyen ve birbirinden beslenen disiplinlerdir. Dolayısıyla bu iki disiplini birbirinden kırmızı çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Ayrıca yine edebi eserler özelinde edebiyat, sosyolojiye toplumu daha iyi anlama ve açıklama işlevi sunmaktadır. Örneğin Cumhuriyet döneminin en büyük romancılarından biri olan Kemal Tahir, toplumsal gerçekçi edebiyat anlayışına sahip, konularını Cumhuriyet'in ilk yıllarından, Kurtuluş Savaşı döneminden, Anadolu'dan almış bir Türk Edebiyatı ustasıdır. Dönemin toplum yapısını, toplumsal özelliklerini eserlerinde görebileceğimiz Sabahatin Ali, Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Kemal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi pek çok ismi zikretmek mümkündür. Fakat biz bu metin bağlamında Ayşe Koçak Işık'ın kaleme almış olduğu *Mustafa Kutlu Hikayelerinde Kentli İnsan Olmak* başlıklı eseri değerlendireceğiz. Bu noktada bir parantez açarak neden bu eseri seçtiğimizi iki husus üzerinden açıklayabiliriz. Birincisi Kutlu'nun eserlerinde yarattığı karakterlerin toplumsal güçlü bir şekilde yansıtmasıdır. İkicisi ise Kutlu'nun günümüzde yaşayan bir edebiyat ustası olmasından ileri gelmektedir. Takdir edilir ki bir sanatçının, düşünürün veya yazarın kıymet-i harbiyesinin anlaşılması için vefat etmesine gerek yoktur. Günümüzde yaşamayan edebi şahsiyetleri anmak üzere sempozyumlar ve paneller düzenlemek, yazılar kaleme almak oldukça tabii bir durumdur. Fakat bu, çağdaş yazarlarımızın sesine kulak vermememiz gerektiği anlamına gelmemektedir.

Ayşe Koçak Işık'ın yazmış olduğu bu eser 2019 yılının Ocak ayında Dergâh Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Kitap, "Günümüz Türk Edebiyatında Mustafa Kutlu", "Kentleşme ve Kentlileşme Problematikliği", "Kentleşme Sorununun Hiperdinamiği: Göç" ve "Modern Kentli İnsanın Bunalımı" olmak üzere dört bölümden müteşekkildir.

Yazar, eserin birinci bölümünde Mustafa Kutlu'nun hayatı, edebi kişiliği, Türk hikayeciliğindeki yeri ve 2018 yılı itibarıyla 30 hikâye, 8 deneme ve 2 araştırma-inceleme kitabının kısaca konularından bahsetmektedir. Bu metin bağlamında son derece velud ve mümbit bir yazar olan Kutlu'nun eserlerinin içeriklerinden söz edilmeyecektir. Fakat genel olarak Kutlu, Türk toplumunun yaşadığı toplumsal değişim ve dönüşüm ile birlikte bu değişim sonucunda insanlarda oluşan psikolojik sorunları, yabancılaşma, yalnızlık, kimliksizlik, sosyal dışlanma ve yoksulluk gibi bunalım türlerini hikayelerindeki karakterler aracılığıyla okuyucuya sunduğu söylenebilir. Ayrıca bu bölüm bağlamında Kutlu'yu Kutlu yapan birçok unsurdan bahsetmek mümkündür. Bunlar gerek çocukluk gerekse yetişkinlik döneminde farklı farklı kentler gezip görmesi, hikâye, resim, şiir, film ve dizi senaryoları gibi çeşitli sanat kollarında eserler vermesi, içinde yaşadığı dönemi iyi bir şekilde gözlemleyip betimlemesi, döneminin Hareket, Türk Edebiyatı, Yönelişler, Hisar, Düşünce gibi dergilerle iç içe bir yaşam sürmesi ve başta Nurettin

Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: ademmenekseoglu@hotmail.com

Topçu olmak üzere Orhan Okay ve Ezer Erverdi gibi düşünce insanlarıyla tanışıklığı olması şeklinde ifade edilebilir.

Yazar, ikinci bölümde ise kent, kentleşme ve kentlileşme kavramlarını tanımlayarak, bu kavram setlerinin modernizm ve modernleşmeyle ilişkisini kurmaktadır. Kitaptan hareketle özet olarak belirtmek gerekirse Türkiye özellikle 1950'li yıllarda köyden kente doğru yapılan göçler neticesinde hızlı bir kentleşme süreci yaşamıştır. Bu durum kent nüfusunun artışına sebebiyet vermekte ve buna bağlı olarak da kentte yaşayan kitleler tarafından belirlenen kentlileşme olgusu tezahür etmektedir. Modernleşme de esasında bir değişim ve dönüşümü ifade ettiğinden dolayı kentleşme ve kentlileşme olguları modernleşmenin bir sonucudur. Yazara göre Mustafa Kutlu hikayelerinin en önemli temasını da bu süreç sonucunda oluşan insanların düşünce ve his dünyasındaki yıkıcı etki, modernleşme sonucu ortaya çıkan zihniyet değişimi, kısacası modern hayat biçiminin insan tabiatına verdiği zararlar oluşturmaktadır.

Kitabın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak göç olgusu üzerinde durulmaktadır. Yazar, göç olgusunu önce kavramsal açıdan ele aldıktan sonra Kutlu hikayelerindeki göç tezahürlerini belirtmektedir. “Kutlu'nun eserlerinde kahramanlar ya yoksulluk sebebiyle ya da daha fazla para kazanmak amacıyla kente göç etmekte veya etmek istemektedirler” (s.170). Dolayısıyla kente göçü zorlayan sebepler arasında ekonomik imkânsızlık ön plandadır. Kutlu, tabiatla iç içe olan geleneksel yaşamı modern yaşama yeğlemektedir. “Kutlu için insanın fitratına en uygun yaşam yeri köy, en uygunsuz yaşam yeri de kenttir. Göçün köyden kente yapılması dolayısıyla “yokuşa su akıtmak” kabilinden fitrata ters bir hareket gerçekleşmektedir” (s.182). Bu açıdan bakıldığında yapılan göçler neticesinde köylerin ve köy yaşamının git gide azalması Kutlu'yu rahatsız etmektedir. Göç olgusuna tek taraflı bir bakış açısıyla yaklaşmak yanlış ve eksik bir değerlendirme yapmaya davetiye çıkarmaktadır. Bu bakımdan “Kutlu, göçün sonuçlarına hem köy hem de kent tarafından bakmaktadır. Ne var ki her iki taraftan bakış da yaşanan toplumsal değişimi ve dönüşümü, geleneğin yitimini, değerler bazında ve ekonomik anlamda yoksulluk ve yoksunlukları yansıtmaktadır” (s.183).

Kitabın ana konusunu teşkil eden dördüncü ve son bölümde bunalım kavramı açıklanarak yabancılaşma, yalnızlık, kimliksizlik, sosyal dışlanma ve yoksulluk olmak üzere beş tür psikolojik bunalım ele alınmaktadır. Yazar bu bunalım türleri arasından yabancılaşmaya daha fazla yer ayırmış ve daha ayrıntılı incelemiştir. Bunun sebebi ise Kutlu'nun hikayelerinde yabancılaşma sorununun diğerlerine oranla daha sık görülmesidir. Söz konusu bunalım türlerine Türkiye'de yaşanan sosyoekonomik ve sosyokültürel değişim ve dönüşümün kaynaklık ettiği su götürmez bir gerçektir. “Kutlu, yaşanan bu değişim ve dönüşümü kendisine “mesele” edinmiş ve bu minvalde eserler üreterek zihnen ve ruhen bölünmüşlük yaşayan modern insanın açmazlarını ortaya koymuştur” (s.333).

Sonuç olarak Ayşe Koçak Işık'ın bu eseri Çağdaş Türk Edebiyatı'nın önemli isimlerinden olan Mustafa Kutlu'yu tanımak ve anlamak için bir imkân niteliğindedir. Yazarın bu çalışmada Kutlu'nun 2018 yılına kadar yazmış olduğu tüm kitaplara değinmiş olması ve hikayelerinden bol bol kesitler sunması eseri özgün kılan hususlar arasındadır. Ayrıca Kutlu'nun yazmış olduğu deneme ve gazete yazılarından da yararlanılmıştır. Başta belirttiğimiz edebiyat ve sosyolojinin birbirini besleyen yönünü Kutlu'nun gerçek hayatla birebir örtüşen insan hikayelerini konu edinmesi ve toplumsal meselelere duyarsız kalmamasından rahatlıkla görebilmek mümkündür. Yazar, Kutlu'da gördüğümüz bu toplumsallığı açık ve anlaşılır bir üslupla eserine yansıtmıştır.